חוברת לתלמיד: המדריך המלא

העיתון הספרותי השיתופי – מה כותבים, איך, ומתי

תלמיד · מדריך

העיתון הספרותי השיתופי

יצרה: רוית ראש בן ישי

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

חלק א' – המשימה בקצרה

ברוכים הבאים וברוכות הבאות למערכת! בשבועות הקרובים תהפכו מקוראים וקוראות של ספרות לעורכים ועורכות של עיתון. בצוות של שניים או שלושה תבחרו נושא אחד שעובר כחוט השני בין היצירות שלמדנו, ותספרו עליו כמו שעיתון טוב מספר: בכותרת שתופסת את העין, בכתבה שמביאה עובדות מתוך הטקסט, בטורים אישיים שיש בהם דעה וקול, ובדבר עורכים שמחבר הכול לתובנה אחת. העיתון שלכם יראה שאתם יודעים לקרוא לעומק, לחשוב בעצמכם, לכתוב בבהירות ולעבוד יחד. הדמויות מהיצירות הן המרואיינים שלכם, השורות בטקסט הן המקורות שלכם, ואתם – המערכת.

הכתבה החדשותית המרכזית (שיתופי · כ־450–400 מילים)

- ◯ כותרת ראשית וכותרת משנה
- ◯ רכיב חזותי אחד לפחות עם כיתוב
- ◯ שני מושגים ספרותיים לפחות, מוסברים ומשולבים בתוכן
- ◯ הסתמכות על היצירות כמקורות – יצירה אחת לפחות לכל חבר/ת צוות
- ◯ ליד (פסקת פתיחה) שעונה על השאלות החשובות

כתבו אותה אחרונה מבין הטיוטות הראשונות, אחרי שכל אחד ואחת אספו ציטוטים – כך הכתבה תיבנה על חומר אמיתי ולא על תחושות.

כתבות המשנה (אישי · כ־400–200 מילים לכל כתבה)

- ◯ כל חבר/ת צוות כותב/ת כתבה אחת, וכל כתבה מסוג אחר
- ◯ כותרת משלה
- ◯ מושג ספרותי אחד לפחות
- ◯ עמדה אישית ברורה של הכותב/ת
- ◯ הסתמכות על שני מקורות או טקסטים לפחות
- ◯ רכיב חזותי – רשות

בחרו סוג כתבה שמתאים לקול שלכם: מי שאוהב/ת להתווכח – טור דעה; מי שסקרן/ית לגבי דמות – ריאיון; מי שאוהב/ת לדמיין – יומן מסע.

דבר העורכים (שיתופי · כ־400–200 מילים)

- ◯ כותרת שקושרת את הכתבה המרכזית ואת כל כתבות המשנה
- ◯ תובנה משותפת שהצוות הגיע אליה בדיון

◯ נקודות שבהן חברי הצוות לא הסכימו
◯ השלכות של התובנה – מה היא אומרת לנו היום
◯ מושג ספרותי אחד לפחות

דבר העורכים אינו סיכום. הוא המקום שבו אתם אומרים משהו חדש שלא היה אפשר לומר לפני שכתבתם את כל העיתון.

משוב אישי (אישי · כ־200–250 מילים)

◯ כתיבה בגוף ראשון על התהליך שעברתי
◯ דוגמה מוחשית לרגע של קושי ולרגע של הצלחה
◯ התייחסות לעבודת הצוות ולתפקיד שלי בה
◯ מה למדתי על היצירות ועל עצמי כקורא/ת וככותב/ת

כנות שווה יותר מיופי. משוב שמודה בטעות ומסביר מה למדתם ממנה חזק בהרבה ממשוב שכולו "היה מעולה".

שלב אחר שלב

1. מרכיבים מערכת: התחלקו לצוותים של שניים או שלושה, הכירו את המשימה כולה וחלקו ביניכם תפקידים במערכת. כל אחד ואחת לוקחים שני תפקידים.
2. חוזרים אל היצירות: קראו שוב את היצירות שהמורה בחר/ה לסוגה שלכם. סמנו משפטים, תמונות ורגעים שנוגעים בכם, ורשמו שאלות שעולות.
3. בוחרים נושא חוצה יצירות: חפשו נושא שמופיע בכל היצירות אבל בדרך שונה בכל אחת. נסחו אותו כשאלה פתוחה ובדקו אותו במבחן הנושא.
4. אוספים מקורות ומושגים: לכל יצירה בחרו ציטוטים קצרים שמשרתים את הנושא, וזהו אילו מושגים ספרותיים עוזרים להסביר אותם. רשמו בדיוק מאיפה כל ציטוט לקוח.
5. מתכננים את העיתון: החליטו על הכותרת הראשית, על הזווית של הכתבה המרכזית ועל סוג כתבת המשנה של כל אחד ואחת. שרטטו את עמוד העיתון בכתב יד.
6. כותבים טיוטה ראשונה: כתבו את הכתבה המרכזית יחד ואת כתבות המשנה כל אחד ואחת לבד. אל תחכו לניסוח מושלם – קודם תוכן, אחר כך ליטוש.
7. יוצרים רכיב חזותי: ציירו, צלמו בעצמכם, בנו תרשים או ציר זמן. כתבו כיתוב שמסביר את הקשר לנושא ולמושג ספרותי.
8. מנהלים דיון עורכים: שבו יחד, קראו את כל הכתבות ודברו: מה למדנו? איפה אנחנו מסכימים ואיפה לא? כתבו את דבר העורכים מתוך הדיון.
9. עורכים, מלטשים ובודקים: החליפו טיוטות, תנו משוב עמיתים, בדקו ציטוטים ומספרי מילים, תקנו לשון ועצבו את העיתון.
10. מגישים וכותבים משוב אישי: הגישו את העיתון, וכל אחד ואחת כותבים משוב אישי על הדרך שעברתם.

חלק ב׳ – לוח זמנים ותפקידים

שישה שבועות ושישה תפקידים. כל אחד ואחת מחזיקים שני תפקידים.

שבוע	מה עושים	נקודת בדיקה
1: השקת המערכת	היכרות עם המשימה ועם ארבעת החלקים · הרכבת צוות וחלוקת תפקידים · קריאה חוזרת של היצירות ודף רשמים אישי	המורה מאשר/ת את הרכב הצוות ואת חלוקת התפקידים
2: מוצאים את הסיפור	סיעור מוחות על נושאים אפשריים · בחירת נושא וניסוחו כשאלה פתוחה · מבחן הנושא – האם הוא באמת עובר בכל היצירות?	הצגת הנושא בשתי דקות והסבר הקשר לכל יצירה
3: שולחן המקורות	בניית טבלת מקורות עם ציטוטים מדויקים · בחירת מושגים ספרותיים לכל חלק · שרטוט עמוד העיתון ובחירת סוגי כתבות המשנה	בדיקת אמצע: טבלת מקורות ותוכנית כתיבה
4: דפוס ראשון	טיוטה של הכתבה המרכזית · טיוטות של כתבות המשנה · רעיון ראשון לרכיב החזותי	המורה קורא/ת טיוטה אחת ונותן/ת משוב ממוקד
5: ישיבת מערכת	דיון עורכים מתועד · טיוטה של דבר העורכים · משוב עמיתים בין צוותים	הצגת התובנה המשותפת ונקודת מחלוקת אחת
6: יוצאים לדפוס	עריכה לשונית ובדיקת ציטוטים · עיצוב סופי ובדיקת מספרי מילים · הגשת העיתון וכתיבת משוב אישי	רשימת בדיקה סופית חתומה בידי כל הצוות

תפקיד	המשימה	מי אצלנו?
🗞️ עורך/ת ראשי/ת	שומר/ת על החזון של העיתון ודואג/ת שכל החלקים מדברים על אותו נושא.	
✍️ כתב/ת	אחראי/ת לכך שהכתבה המרכזית כתובה כחדשות: ברורה, מבוססת ומעניינת.	
🎨 גרפיקאי/ת ועורך/ת חזותי/ת	דואג/ת שהעיתון ייראה כמו עיתון ושהרכיב החזותי יספר משהו ולא רק יקשט.	
🔎 בודק/ת עובדות ומקורות	מוודא/ת שכל ציטוט מדויק, מסומן ומופיע במקומו הנכון ביצירה.	
📝 עורך/ת לשון	מלטש/ת את הניסוח כך שיהיה תקני, בהיר ומתאים לסוג הכתבה.	
⏰ מנהל/ת זמנים וקשר	שומר/ת על לוח הזמנים ועל התקשורת בצוות ועם המורה.	

חלק ג' – בוחרים נושא שחוצה יצירות

הנושא הוא הלב של העיתון. נושא טוב הוא לא מילה אחת שמודבקת על היצירות, אלא שאלה שכל יצירה עונה עליה אחרת – ולכן יש על מה לכתוב, להתווכח ולגלות.

1. כל אחד ואחת רושמים שלושה רגעים מכל יצירה שנשארו איתם
2. מניחים את הרשימות זו ליד זו ומחפשים מה חוזר: רגש, מצב, מקום, יחסים
3. בוחרים שניים או שלושה נושאים מועמדים ומנסחים כל אחד כשאלה פתוחה
4. מעבירים כל נושא דרך מבחן הנושא ומוחקים את החלשים
5. מוודאים שהנושא מאפשר גם כתבה חדשותית וגם כתבות אישיות שונות זו מזו
6. מנסחים משפט אחד: "בעיתון שלנו נבדוק איך..." ומציגים למורה

מבחן הנושא:

- ◯ האם הנושא מופיע בכל אחת מהיצירות, ולא רק באחת או בשתיים?
- ◯ האם כל יצירה מציגה אותו בצורה קצת אחרת?
- ◯ האם אפשר למצוא לו לפחות שני ציטוטים מכל יצירה?
- ◯ האם אפשר לנסח אותו כשאלה שאין לה תשובה אחת נכונה?
- ◯ האם הוא מחבר את היצירות גם לחיים שלנו היום?
- ◯ האם יש בו מספיק חומר למחלוקת בדבר העורכים?

נושא	שאלה מנחה	זוויות חדשותיות
🪪 זהות	מי אני כשאף אחד לא מגדיר אותי – ומי אני כשכולם מגדירים?	חשיפה: הדמות שהחליפה שם, לבוש או שפה; סקר רחוב בעולם היצירה: "מה הופך אותך לעצמך?"; פרופיל של דמות לפני ואחרי רגע המפנה
🏚️ שייכות	מה אדם מוכן לתת כדי להרגיש שהוא שייך – ומה הוא מפסיד בדרך?	כתבה על קהילה שמקבלת או דוחה זר; ריאיון עם דמות שנשארה בחוץ; מדד שייכות: איפה כל דמות מרגישה בבית
🌙 בדידות	האם הבדידות ביצירות היא עונש, בחירה או מקום של צמיחה?	כתבת עומק: יום אחד בחייה של דמות בודדה; השוואת תמונות של לבד בשירים שונים; טור דעה: האם אפשר להיות בודד בתוך המון
☁️ חלום ומציאות	מה קורה לחלום כשהוא פוגש את המציאות – נשבר, משתנה או מנצח?	דיווח מהשטח: החלום שהתנפץ ומה נשאר אחריו; ציר זמן של חלום מלידתו ועד סופו; מדור עצות לדמות שמתקשה לוותר על חלום
⚖️ אחריות	על מה אנחנו אחראים – על מעשינו בלבד, או גם על מה שלא עשינו?	חקירה עיתונאית: מי אשם במה שקרה?; מכתב למערכת מדמות שמרגישה שהאחריות הוטלה עליה; טבלת החלטות: הבחירה, המחיר, האחריות
👪 משפחה במגוון צורותיה	מה מחזיק משפחה יחד – דם, בחירה, זיכרון או אהבה?	כתבה על בית שמשתנה; ריאיון עם דמות שבנתה לעצמה משפחה חדשה; אינפוגרפיקה: מפת קשרים בין דמויות
🗞️ הגירה ושורשים	האם אפשר לעקור מקום אחד ולהכות שורשים באחר בלי לאבד דבר?	יומן מסע בקולה של דמות שעוזבת; כתבה על געגוע למקום שאי אפשר לחזור אליו; מפה מצוירת של דרך הדמות
💪 כוח וחולשה	מתי חולשה היא כוח ומתי כוח הוא חולשה?	כתבת חדשות על "הפיכה" ביחסי כוח בין דמויות; טור דעה: מי באמת החזק/ה ביצירה; טבלת השוואה בין כוח גלוי לכוח סמוי

🕊️ חופש	האם החופש של הדמויות הוא שחרור או בדידות חדשה?	כתבה על דמות שבחרה לצאת מהכלוב; ריאיון עם דמות שנשארה בכלוב ובחרה בו; קריקטורה מתוארת: הדלת הפתוחה
💌 אהבה	האם אהבה ביצירות מצילה את הדמויות או מסבכת אותן?	מדור עצות לזוג מתוך היצירה; כתבת חדשות על אהבה שנתקלה בחומה; יומן אישי בקולה של דמות מאוהבת
🤲 זיכרון ושכחה	מה הדמויות זוכרות, מה הן מנסות לשכוח – ולמה?	כתבה על חפץ שנושא זיכרון; ציר זמן של עבר והווה ביצירה; טור דעה: האם מותר לשכוח
🎭 מסכות ואמת	למה דמויות מסתירות את פניהן האמיתיות, ומה קורה כשהמסכה נופלת?	חשיפה: הסוד שנחשף; ריאיון עם דמות שחיה "כאילו"; טבלת השוואה: מה הדמות אומרת ומה היא מרגישה
📜 תקווה וייאוש	מה מחזיק דמות במצב שאין בו מוצא – ומה שובר אותה?	תחזית מזג אוויר של הנפש לדמויות שונות; כתבה על רגע אחד של אור ביצירה קודרת; מכתב למערכת מדמות שמבקשת עזרה
🌾 האדם והטבע	האם הטבע ביצירות הוא מקלט, מראה לנפש או כוח שאינו רואה את האדם?	כתבת מסע אל הנוף של היצירה; מפה מצוירת של המקומות; טור דעה: מה הנוף מספר על הדמות

הנושא שבחרנו והיצירות שלנו:

חלק ד' – מקורות, ציטוטים ורכיב חזותי

בעיתון אמיתי כתב/ת שמביא/ה עובדה בלי מקור מאבד/ת אמון. אצלנו המקורות הם היצירות עצמן: כל ציטוט הוא עדות, וכל עדות צריכה להיות מדויקת, קצרה ומסומנת כך שכל קורא יוכל למצוא אותה.

- ◯ צטטו מילה במילה, בדיוק כפי שכתוב ביצירה – גם פיסוק וגם כתיב
- ◯ שימו כל ציטוט בתוך מירכאות כפולות
- ◯ בחרו ציטוטים קצרים: מילים ספורות עד שורה אחת או שתיים, לא פסקה שלמה
- ◯ ציינו אחרי כל ציטוט את מקומו: שם היצירה ושורה, בית, עמוד, או מערכה ותמונה
- ◯ אחרי כל ציטוט כתבו משפט שמסביר מה הוא מראה – ציטוט לא מדבר בעד עצמו
- ◯ כשאתם מספרים במילים שלכם (פרפרזה), עדיין ציינו מאיפה הרעיון לקוח
- ◯ כשמשמיטים מילים מתוך ציטוט, סמנו זאת בשלוש נקודות בתוך סוגריים: (...)
- ◯ ביצירה מתורגמת – ספרו במילים שלכם וציינו את המקום ביצירה, במקום לצטט תרגום ארוך
- ◯ בסוף העיתון הוסיפו רשימה קצרה של היצירות שעליהן נשענתם: שם המחבר ושם היצירה

סוג	כך כותבים
שיר – לפי בית ושורה	הדובר שואל אם העבר היה אמיתי: "ואולי לא היו הדברים מעולם" (רחל, "ואולי", בית 1, שורה 1).
סיפור או רומן – לפי עמוד	המספר מתאר את הבית כ"צר מלהכיל את כולם" (שם הסיפור, עמ' 12 במהדורה שלמדנו).
מחזה – לפי מערכה ותמונה	הגיבורה מודיעה שהיא עוזבת את הבית (שם המחזה, מערכה 3, תמונה אחרונה) – רגע שמשנה את כל מה שקדם לו.
פרפרזה – במילים שלכם עם מראה מקום	המלט מתלבט בקול אם עדיף לפעול נגד העוול או לוותר על הכול (שייקספיר, "המלט", מערכה 3, תמונה 1).
ציטוט מקוצר עם השמטה	"הכניסיני תחת כנפך (...)" – הדובר פותח בבקשה למחסה (ביאליק, "הכניסיני תחת כנפך", שורה 1).
ציטוט כ"עדות" בכתבה חדשותית	"זה לא הבית שלי עוד," הודתה הדמות בשיחה עם אחותה (שם היצירה, עמ' 48), ובכך אישרה את מה ששמועות רמזו זמן רב.

✗ לא כך	☑ אלא כך
כמו שכתוב בסיפור, היא מאוד עצובה.	"היא ישבה ליד החלון עד שהאור כבה" (עמ' 23) – השתיקה הארוכה מראה עד כמה הדמות שקועה בעצב.
ציטוט של חצי עמוד בלי שום הסבר אחריו.	ציטוט של שורה אחת, ואחריו שני משפטים שמסבירים מה הוא מגלה ואיך הוא קשור לנושא.
"ואולי לא היו הדברים" (בלי מקור).	"ואולי לא היו הדברים מעולם" (רחל, "ואולי", שורה 1).
ציטוט שנכתב מהזיכרון ושונה במילה אחת מהמקור.	פתחו את היצירה, העתיקו בדיוק ובקשו מבודק/ת העובדות לאשר.
לייחס לדמות משפט שאמרה דמות אחרת.	בדקו מי הדובר בכל ציטוט מדיאלוג וציינו זאת: "השיבה לו אחותו...".

רכיב חזותי	איך עושים	טיפ לכיתוב

📸 תיאור תצלום דמיוני	כתבו מסגרת ובתוכה תיאור מילולי של "תמונה" מרגע ביצירה – מי בפריים, מה ברקע, איזה אור – כאילו צלם/ת היה/ייתה שם.	כתבו כיתוב קצר בנוסח עיתונאי: מי, איפה, מתי – ומשפט אחד שקושר לנושא.
🖼️ כיתוב לתמונה שצילמתם	צלמו בעצמכם חפץ, נוף או פינה שמזכירים סמל או מקום ביצירה, והציגו אותם כ"צילום ארכיון".	הכיתוב צריך להסביר למה דווקא התמונה הזאת, ואיזה מושג ספרותי היא ממחישה.
📊 אינפוגרפיקה	הפכו מידע מהיצירות לגרפיקה: כמה פעמים חוזר מוטיב, אילו רגשות מופיעים בכל שיר, מי מדבר עם מי.	תנו לאינפוגרפיקה כותרת שאלה, ובכיתוב כתבו את התשובה שהיא מראה.
⏳ ציר זמן	סדרו על קו אחד את האירועים המרכזיים ביצירה או במקביל בכמה יצירות, וסמנו את השיא ואת התפנית.	בכיתוב ציינו את הנקודה שבה הכול משתנה, ולמה.
🗺️ מפה	ציירו מפה של עולם היצירה: הבית, הדרך, המקומות שהדמות עוזבת ואליהם היא מגיעה.	הוסיפו מקרא קצר וכיתוב שמסביר מה המרחק בין המקומות אומר על הדמות.
✏️ קריקטורה מצוירת ביד	ציירו או תארו במילים קריקטורה שמבקרת או מבליטה מצב ביצירה – למשל דמות קטנה מול חומה גדולה.	כיתוב קריקטורה קצר וחד; אפשר משפט אחד מפי הדמות, בהומור עדין.
🧮 טבלת השוואה	בנו טבלה של שתיים או שלוש יצירות זו מול זו: איך כל אחת מציגה את הנושא, איזה מושג בולט בה, ציטוט מייצג.	מתחת לטבלה כתבו שורת מסקנה אחת שהטבלה מוכיחה.
🪪 כרטיס דמות	עצבו "תעודת זהות" לדמות: שם, מקום, תכונות, חלום, פחד, משפט מזהה מתוך היצירה.	הקפידו שהמשפט המזהה יהיה ציטוט מדויק עם מראה מקום.

חלק ה' – רשימות בדיקה

סמנו ☑ לפני כל הגשה.

הכתבה המרכזית

☐ יש כותרת ראשית וכותרת משנה
☐ הליד עונה על השאלות מי, מה, מתי, איפה, למה ואיך
☐ הכתבה בנויה כפירמידה הפוכה – העיקר בהתחלה
☐ שני מושגים ספרותיים לפחות, מוסברים ולא רק מוזכרים
☐ כל חבר/ת צוות הביא/ה לפחות מקור אחד מהיצירות
☐ כל ציטוט במירכאות ועם מראה מקום
☐ יש רכיב חזותי עם כיתוב
☐ האורך כ־400–450 מילים
☐ הכתבה מחברת בין היצירות סביב הנושא, ולא מסכמת כל יצירה בנפרד

כתבת משנה

☐ כל כתבת משנה בצוות היא מסוג אחר
☐ יש כותרת שמושכת לקרוא
☐ העמדה האישית שלי ברורה ומנומקת
☐ יש מושג ספרותי אחד לפחות
☐ יש שני מקורות או טקסטים לפחות
☐ הסגנון מתאים לסוג הכתבה שבחרתי
☐ האורך כ־200–400 מילים
☐ הכתבה קשורה לנושא של העיתון

דבר העורכים

☐ הכותרת קושרת את כל חלקי העיתון
☐ מוצגת תובנה משותפת אחת ברורה
☐ מוצגות נקודות המחלוקת בכבוד ובהגינות
☐ מוסבר מה ההשלכות של התובנה – מה היא אומרת לנו היום
☐ יש מושג ספרותי אחד לפחות
☐ יש הפניה לכתבה המרכזית ולכתבות המשנה
☐ האורך כ־200–400 מילים

לפני ההגשה

☐ שם העיתון, תאריך ושמות כל חברי הצוות מופיעים
☐ כל ארבעת החלקים קיימים ומסודרים
☐ כל הציטוטים נבדקו מול היצירות
☐ מספרי המילים בכל חלק נבדקו
☐ העיתון עבר עריכה לשונית: כתיב, פיסוק, התאם
☐ הרכיבים החזותיים מקוריים ועם כיתוב
☐ העיצוב נראה כמו עיתון: טורים, כותרות, ריווח
☐ כל אחד ואחת כתבו משוב אישי

☐ רשימת היצירות שעליהן נשענו מופיעה בסוף

✂️ **כרטיס יציאה**

שם: _____

הדבר שהכי ברור לי עכשיו במשימה, והדבר שעוד לא ברור לי: